

УДК 334.73

Н. М. Рудік,

к. с.-г. н., доцент, доцент кафедри загальноекономічної підготовки,
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон
ORCID ID: 0000-0002-6825-6729

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.9—10.38

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

N. Rudik,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of General Economic Training, Kherson State Agrarian and Economic University, Kherson

A HISTORICAL ASPECT OF AGRICULTURAL COOPERATION DEVELOPMENT

У статті проаналізовано особливості становлення та розвитку сільськогосподарської кооперації, умови, особливості формування та функціонування сільськогосподарських кооперативів, сучасний стан і тенденції розвитку кооперації в Україні. Виділено основні фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, що обумовлювали розвиток сільськогосподарських кооперативів. Такими визначено: рівень добробуту населення, стан розвитку сільських територій, рівень соціальної стабільності, наслідки реформ в аграрній сфері, зростання конкуренції, глобалізація та мінливість економічного простору. Відмічено необхідність дослідження та врахування специфіки сільськогосподарської кооперації як форми господарювання. Обґрунтовано еволюційний характер розвитку кооперації в аграрному секторі та окреслено чинники, що актуалізували та обумовлювали його. Зазначено, що найбільш поширеною формою кооперації в аграрному секторі допоки залишаються кооперативи. Проаналізовано спроможність сільськогосподарських кооперативів забезпечити нарощування виробничої та збутової потужності дрібнотоварних виробників, підвищення їх конкурентоспроможності, вирішення соціально-економічних проблем розвитку сільських територій. Відзначена роль міжнародного кооперативного альянсу в формуванні та розвитку кооперативного руху. Встановлено, що динаміка розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні ускладнена особливостями нормативно-правового забезпечення, непослідовністю державної підтримки. Подальший розвиток та динаміка кооперативного руху в аграрній сфері в короткостроковій перспективі визначатиметься вдосконаленням законодавчої бази формування кооперативів та реалізації механізмів державної підтримки. Відзначено, що виважена національна стратегія подальшого розвитку сільськогосподарської кооперації повинна мати стратегічними пріоритетами: дотримання засадничих принципів кооперації, вдосконалення організаційно-правової бази; розвиток кооперативної освіти; розширення напрямів державної підтримки.

The paper analyzes the specifics of the formation and development of agricultural cooperation, the conditions and features of the functioning of agricultural cooperatives, the current state and tendencies of cooperation development in Ukraine. The research identifies basic factors of external and internal environments affecting the development of agricultural cooperatives. They are: the level of public welfare, the state of the development of rural territories, the level of social stability, the consequences of reforms in the agrarian sector, increasing competition, globalization and changeability of the economic space. The study highlights the necessity of examining and considering the specifics of agricultural cooperation as a type of economic activity. It substantiates evolutionary character of cooperation development in the agrarian sector and outlines the factors actualizing and affecting it. It mentions that cooperatives still remain the most common type of cooperation in the agrarian sector. The research analyzes the capability of agricultural cooperatives to ensure an increase in production and sales capacity of small commodity producers, to enhance their competitiveness, solve social and economic problems of the development of rural territories. It emphasizes the role of the International Cooperative Alliance in the formation and development of cooperative movement. The study determines that the dynamics

of agricultural cooperation in Ukraine is impeded by the specifics of regulatory and legislative support, inconsistency of the government assistance. In the short run further development will be determined by improvement of the legislative base for the formation of cooperatives and implementation of the mechanisms of government support. The paper highlights that a consistent national strategy for further development of agricultural cooperation must have the following strategic priorities: compliance with the fundamental principles of cooperation, improvement of the organizational and legislative base; development of cooperative education; expansion of the trends in the government support.

Ключові слова: кооперація, сільськогосподарський кооператив, еволюція, соціально-економічні відносини.

Key words: cooperation, agricultural cooperative, evolution, social and economic relations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Кооперація вважається феноменом європейської і світової цивілізації, що має невичерпний потенціал свого розвитку. Вона виникла як суспільна форма організації, на етапі розвитку суспільно економічних відносин, викликаних становленням капіталізму. Об'єднання в кооперативи в умовах переходу економіки до капіталізму та товарно-грошових відносин дозволяло пом'якшити соціально-економічні наслідки, викликані низьким матеріальним становищем осіб найманої праці, та великого про шарку малозабезпеченого міського й сільського населення, оскільки на засадах взаємодопомоги та взаємовиручки можна було покращити їх життєвий рівень. А в першій половині ХІХ ст. зародилися ідеї співпраці кооператорів різних країн, чому сприяла зростаюча конкуренція з боку приватного капіталу, та також протидія політичних сил, що відображали інтереси великого капіталу. Кооператори європейських країн, завдяки розвитку кооперації, сподівались розширити свою господарську діяльність за допомогою міжнародних кооперативних зв'язків, а прихильники християнського соціалізму, поширювати основні засади християнської моралі.

Зараз у всьому світі нараховують понад 700 мільйонів кооперативів. За даними Європейської Комісії (ЄК) у ЄС налічується близько 250 тисяч кооперативів, в яких зайнята третина від усього місцевого населення.

Світова практика демонструє результативність економічної, соціальної і екологічної функцій кооперації. Частка сільськогосподарських кооперативів на аграрному ринку ЄС становить 40—50%. Обсяг річного обороту 10 найбільших фермерських кооперативів становить понад 93 мільярди доларів, що майже дорівнює річному ВВП України [1].

Кооперативи та їх об'єднання, як форма самоорганізації та самодопомоги сільгоспвиробників, покликані підвищити ефективність господарюючих суб'єктів, збільшити їх доходи й зменшити витрати, зменшити кількість посередників у процесі просування продукції від виробника до споживача, полегшити формування товарних партій, що важливо натепер в умовах формування логістики.

В Україні процес становлення та розвитку сільськогосподарської кооперації, відбувся відповідно до трансформації економічної системи та під впливом змін світової економіки, а відтак динаміка її розвитку достатньо складна та нестабільна. Станом на початок 2020 року в Україні було зареєстровано 1207 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та 1005 сільськогосподарських виробничих кооперативів із яких не всі проводили свою діяльність [2].

На початок 2021 року в Україні зареєстровано 1269 сільськогосподарських кооперативів, з них реально працюють 735, однак їх частка на ринку сільськогосподарської продукції становить біля 1% [3].

Однак стан розвитку сільськогосподарської кооперації має визначальне місце в аграрному секторі, який характеризується найбільшими ризиками та займає провідне місце в формуванні продовольчої безпеки, має значну частку в формуванні експортного потенціалу країни, характеризує рівень соціальної стабільності, є вагомим чинником економічного стану реформованих територіальних громад. Реалізація кооперативної ідеї в аграрному секторі набуває великого значення в забезпеченні сталого розвитку сільських територій у сучасних умовах господарювання, та впливає на місце країни в економічній європейській спільноті.

Тому особливості зародження, становлення та розвитку сільськогосподарської кооперації в історичному розрізі та оцінювання, відповідно умов історичних періодів, формування та функціонування сільськогосподарських кооперативів, сучасний стан їх в Україні визначають актуальність цих дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та практичні аспекти розвитку сільськогосподарської кооперації знайшли відображення в працях таких науковців: В. Зіновчук, Р. Корінець, П. Макаренко, М. Малік, О. Саковська, І. Томич та інших.

Проте потребують вивчення особливості становлення, розвитку сільськогосподарської кооперації як складової соціально-економічних відносин в умовах трансформаційних процесів макрорівня.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті було дослідження особливостей та специфіки становлення й розвитку сільськогосподарської кооперації з урахуванням національних та глобальних соціально-економічних факторів в історичному розрізі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аналіз та оцінювання становлення й розвитку сільськогосподарських кооперативів дозволяє розглядати їх як найперспективнішу організаційно-правову форму з колективною власністю, добровільною працею, взаємодопомогою, гуманними, моральними відносинами; чинником підвищення життєвого рівня сільських мешканців; інструментом розвитку сільських територіальних громад, відродження сільських територій.

Зиновій Свереда, президент Українського кооперативного альянсу, наголошує, що утворення аграрного кооперативу означає не лише створення нової юридичної особи, а але й об'єднання громадян для розвитку власного села. Для розвитку власного кооперативу селяни мусять вчитись думати на перспективу, вчитись писати проекти розвитку своїх громад, аби залучити фінансування як і з обласного бюджету, так і із закордонних фондів [3].

Євроінтеграційний вектор розвитку економіки України зумовлює необхідність врахувати національні особливості, прогресивний світовий досвід ведення кооперативного бізнесу та особливості еволюційного розвитку кооперації для реалізації потенціалу сільськогос-

подарської кооперації, тому нагромаджений багатовіковий досвід, теоретичні надбання сприяють формуванню реалістичної наукової концепції розвитку сільськогосподарської кооперації.

Розвиток сільськогосподарської кооперації натеper потребує чітко визначеної стратегії, з урахуванням сучасного інституціоналізму, а відтак знання і розуміння її еволюції дозволить запропонувати обґрунтовані заходи, що сприятимуть стабільному розвитку кооперації. Погляди науковців на еволюцію кооперації, оцінку її природи, кооперативних принципів, факторів зовнішнього і внутрішнього середовища що актуалізували, обумовлювали й формували розвиток сільськогосподарських кооперативів, змінювалися.

Кооперація існувала в усіх економічних системах. На першому етапі зародження кооперації, що почався в епоху Відродження, на розвиток кооперації впливали соціалістичні та релігійно-етичні вчення. Так, ідея кооперації, як шляху побудови "справедливого суспільства", вперше була сформована в творах соціалістично-утопістів Т. Мора, Д. Уінстенлі, Т. Кампанелли ("Місто сонця"), які обґрунтовували необхідність соціальної перебудови суспільства. Ідеологом кооперативного руху вважають англійського соціаліста-утопіста XIX ст. Р. Оуена (1771—1858), йому належить і перше визначення терміну "кооперація", а саме — "спілка людей, мета якої знищити бідність і виховати дітей", він же й вказав на особливу відмінну рису кооперації — її господарська діяльність підпорядкована етичним ідеалам.

Першим теоретиком кооперації вважають У. Кінга, який розробив систему кооперативної самопомогою, яку виклав у 28 номерах журналу "Кооператор", що виходив з 1828 р. по серпень 1830 р. Перші ремісничі кооперативи створювали у Франції Ш. Фур'є, Ф. Бюше, Л. Блан. У Німеччині — Г. Шульце-Деліч організував закупівельні та кредитні кооперативи у містах. Представник школи християнського соціалізму Ф. Райфайзен ініціював створення сільських кредитних, закупівельних, збутових кооперативів [5].

Другий етап соціально-історичного розвитку був започаткований кількісними та якісними змінами у кооперативному русі, що відбулися наприкінці XIX ст., коли створювались гуртові товариства, спілки окремих видів кооперації, як наслідок започаткувався обмін досвідом кооперації, ідей та принципів діяльності, налагодження перших торговельних та еконо-

мічних зв'язків, а відтак зародження ідеї міжнародного об'єднання. Розвитку цих процесів сприяла зростаюча конкуренція з боку приватного капіталу та формування норм та інститутів міжнародного права, які регулювали діяльність міжнародних організацій.

У 1835 р. у Лондоні було засновано Асоціацію всіх класів і всіх націй, яка ставила собі за мету пропагувати кооперативні ідеї на міжнародному рівні.

Вперше в 1844 р. членами "Товариства справедливих новаторів Рочдейлу" — споживчого кооперативу міста Рочдейл, були запропоновані принципи кооперації: відкрите членство; демократичний контроль (одна людина — один голос); розподіл прибутку пропорційно сумі закуплених товарів; обмеження відсотку на пайовий капітал; політична та релігійна нейтральність; торгівля за готівковий розрахунок без можливості надання в кредит; сприяння освіти. В подальшому вони склали основу принципів світового кооперативного руху. Проте кооперативний рух в цілому залишався в стані становлення.

Зростання кількості кооперативних організацій в різних країнах започаткувало новий етап в розвитку кооперації та привело до створення в 1895 р. у Лондоні Міжнародного кооперативного альянсу (МКА), об'єднання кооперативних організацій Англії, Франції, Італії, Бельгії, Голландії, Швейцарії, Сербії, Данії, США, Австрії, Індії, Аргентини, Австро-Угорщини та Росії [6].

Саме на першому установчому Міжнародному кооперативному конгресі, за участі 207 представників різних кооперативних організацій з Австралії, Австро-Угорщини, Англії, Бельгії, Голландії, Данії, Італії, Сербії, США, Франції, Швейцарії та спостерігачі з Аргентини, Індії, Німеччини, Росії, який було скликано у Лондоні 19 серпня 1895 р., був започаткований Міжнародний кооперативний альянс. Кооперативний рух включився у сферу міжнародних відносин. Натепер до Міжнародного кооперативного альянсу входять 292 кооперативні організації з 95 країн.

Кооперативний рух налічує 200 років, і є в даний час інституціонально оформленим. Кооперативи є частиною інституційного механізму ринкової економіки.

Характерною ознакою світового розвитку кооперації є те, що в одній окремо взятій країні він відбувся відповідно до певної історичної ситуації, й водночас її поступ характеризувався сталістю кооперативних принципів, майже однакових для всіх країн [5].

Українська кооперація має свою 155-річну історію. Саме реформи С. Вітте і П. Столипіна стали інституційними передумовами подальшого еволюційного розвитку сільськогосподарської кооперації у відповідності до економічної системи Росії, вони уможливили розвиток кооперації й на початок ХХ ст. та сприяли створенню великої кількості кооперативних формувань.

Еволюційний розвиток сільськогосподарської кооперації як і кооперації загалом в подальшому розвивався в двох аспектах: ідеалізованому та ідеологізованому, які в різних економічних системах співіснують одночасно але у різних співвідношеннях. Сутність сільськогосподарської кооперації відображається в меті сільськогосподарського кооперативу — поліпшення матеріальних умов життя його членів, підвищення культурно-освітнього рівня кооператорів, а реалізується через діяльність, здійснювану на основі системи кооперативних принципів тому відповідно підлягає правовому регулюванню. Отже, кооперативні ідеї взаємодіють у конкретному соціумі з правовою ідеологією і втілюються в кооперативній діяльності, що відобразилось в ускладненому розвитку сільськогосподарської кооперації, оскільки трансформація економічних систем впливала на її становлення та розвиток.

На етапі становлення української кооперації в основу ідеології була покладена теза про злиття кооперативного руху в одне ціле з національно-визвольною боротьбою українського народу заради здобуття державної самостійності власними силами.

Першим вітчизняним організованим кооперативом було споживче товариство, засноване 1864 р. у Харкові, а в 1880 р. була створена перша в Україні загальна сільськогосподарська спілка. Першу хліборобську артіль в Російській імперії, заснував у с. Федвар на Херсонщині Микола Левитський у 1894 р. За статутом, який він розробив, вона була товариством спільного обробітку землі, у якому усуспільнення засобів виробництва було умовним, а колективна праця мала сезонний характер. Хліборобське товариство "Сільський господар" створене у 1898 р. у м. Олеську на Львівщині до 1910 р. мало вже 85 філій, та 12500 членів і у своїй діяльності передбачало правовий захист селян державою і поміщиками, самоврядування, влаштування доповідей і курсів для селян, поширення найновіших знарядь праці.

До 1917 р. виробнича кооперація в Україні не мала масового поширення, проте відповідно історичних умов, відбулося формування

трьох головних видів селянської кооперації: споживчої, кредитної і сільськогосподарської, які попри спільність і об'єктивність умов, різнилися за природою виникнення.

Новий етап розвитку української кооперації започаткувало прийняття Кооперативного закону, виданого Українською Центральною Радою 20 березня 1917 р., який створив правову основу діяльності та проведенню з'їздів вітчизняних кооператорів. Лідером і теоретиком кооперативного руху на цьому етапі визнано професора М. Туган-Барановського, який став одним з організаторів першого з'їзду кооператорів, що забезпечив створення Українського центрального кооперативного комітету (УЦКК) з повноваженнями щодо організації та координації кооперативного руху в колишніх російських губерніях України. На другому кооперативному з'їзді, у 1917 р., було ухвалено постанову про заснування центральної фінансової установи всієї української кооперації — Українського кооперативного народного банку. І лише на третьому кооперативному з'їзді в травні 1918 р. було розглянуто можливість створення центральних спілок різних видів кооперації — кредитної, споживчої, сільськогосподарської та розмежування функцій між трьома видами кооперації. Проте з 252 кооперативних союзів наприкінці 1918 р. сільськогосподарських було лише 4.

З січня 1918 р керівним центром української сільськогосподарської кооперації стала Всеукраїнська спілка сільськогосподарської кооперації. Кооперація розглядалася як основний вид селянської кооперації, яка має сприяти сільськогосподарському товаровиробнику, а посередницькі операції кредитної і споживчої кооперації, що обслуговували сільське господарство, мали зосереджуватися виключно у сільськогосподарських товариствах. Для успішної діяльності сільськогосподарські товариства отримали інструкції, зразки статутів, різні посібники з практичними порадами, а при кооперативних товариствах почали створюватись школи та курси з метою пропаганди колективних форм господарювання.

Відомий економіст, міністр фінансів в уряді Української Центральної Ради, голова УЦКК М.І. Туган-Барановський став ініціатором організації вищого навчального закладу для підготовки кадрів кооперації, який 1 січня 1920 р. відкрився як Український кооперативний інституту (УКІ), й якому було присвоєне ім'я професора М.І. Туган-Барановського.

У 1920 р., визначальний вплив отримали ідеологічні чинники, кооперація контролюва-

лась державою і кооперативний рух був підпорядкований державним структурам. Масова примусова колективізація сільського господарства знищила останні осередки сільськогосподарської кооперації.

У період з 1921—1929 р. з проголошенням нової економічної політики (НЕП) відбувалось створення кооперативної системи, де первинною ланкою сільськогосподарської кооперації, її організаційно-правовою формою були кооперативні товариства, що передбачали добровільність вступу, земля та засоби виробництва залишались у приватній власності членів кооперативу.

В умовах командно-адміністративної системи був започаткований період становлення нової кооперативної системи, де засадничими, були адаптовані до нових соціально-економічних умов, ідеологічні догми, а демократичні принципи розбудови кооперації були знівельовані, й сільськогосподарська кооперація зазнала глибинних змін, що зберегли свій негативний вплив і на теперішній час. Порушення принципів кооперації призупинило в державі сталий розвиток кооперативних відносин на тривалий період часу, та обумовило проблеми функціонування та розвитку сільськогосподарських кооперативів в перехідній та ринковій економічних системах України. На момент здобуття незалежності країна отримала у спадок кооперативи дискредитовані псевдо кооперативним рухом періоду 80—90 років та недовіру населення до кооперативних форм господарювання.

Прийняття Верховною радою України у 1997 р. Закону України "Про сільськогосподарську кооперацію" та 31 серпня 2000 р. "Програми становлення і розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як неприбуткових організацій" стимулювало зростання кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, хоч їх динаміка, з різних причин, не завжди характеризувалась тенденцією до зростання.

Динаміка розвитку кооперативів в Україні у перехідній та ринковій економіці представлена на рис. 1.

В Україні кооперація, особливо сільськогосподарська, зберігає ускладнену динаміку розвитку. Кількість сільськогосподарських виробничих кооперативів з 2011 року зменшилась на 294 одиниці, натомість зросло число сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 399 одиниць. З 2014 року відбулося зменшення кількості сільськогосподарських

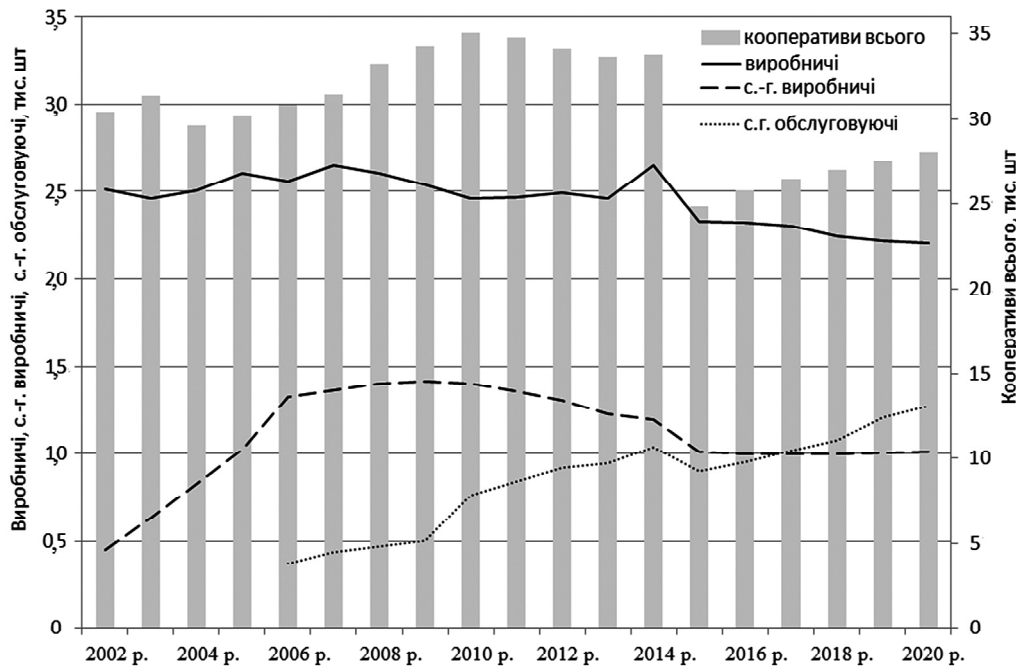

Рис. 1. Динаміка розвитку кооперативів в Україні

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України [7].

кооперативів на 1125 одиниць. Збільшилась кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з 2017 року, тоді як виробничих майже не змінювалась.

У структурі організаційно-правових форм господарювання питома частка кооперативів становить 25%, із яких сільськогосподарські становлять лише 8,7%.

Сільське населення і дотепер ототожнює кооперативи з колгоспами і в своїй більшості не бачить перспектив та потенціалу цієї форми господарювання. Тому вагомим чинником, що сприятиме розвитку сільськогосподарських кооперативів, слід розглядати просвітницьку діяльність.

На сучасному етапі кооперацію розглядають як досконалу, інноваційну форму діяльності, як процес співпраці людей, організаційно-правовою формою якого є кооператив, який є частиною інституційного механізму ринкової економіки.

Формування кооперативного сектору національної економіки уможливує реалізацію підприємницької ініціативи громадян, забезпечує зайнятість та посилює соціальний захист населення. В умовах розвитку ринкових відносин метою організації кооперативів у виробничій і сільськогосподарській галузях стали протистояння конкуренції і захист своїх економічних інтересів.

Значимість кооперативів у соціально-економічному розвитку та соціальній інтеграції

було відзначено на міжнародному рівні проголошенням Генеральною Асамблеєю ООН 2012 р. Міжнародним роком кооперативів з головним меседжем — "Кооперативні підприємства будують кращий світ". Одна із трьох проголошених цілей — заохочення урядів до розробки політики, законів і положень, що сприяють формуванню та стабільному зростанню кооперативів.

У сучасних умовах розвитку економіки України, актуальним залишається вивчення й узагальнення досвіду функціонування кооперації у сільському господарстві зарубіжних країн. В умовах незавершеності аграрної та земельної реформ, при наявності великої кількості дрібних товаровиробників та відсутності доступного для них кредитування, зниженням рівня зайнятості та життєвого рівня населення сільської місцевості, сільськогосподарську кооперацію можна розглядати як найбільш перспективну форму підприємництва в аграрному секторі [8].

Законодавство України до 2021 року класифікувало сільськогосподарські кооперативи на виробничі та обслуговуючі. Їх частка є невеликою та станом на 2019 рік відповідно складає 4,0 та 4,7%, що є свідченням нерозвиненості кооперативного руху [8].

Кооперативи є важливою умовою успішного функціонування фермерського господарства шляхом об'єднання малих і середніх фермерських господарств [9].

Натепер адаптований до міжнародного законодавства Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію" № 819-ІХ що вступив у дію з 15 листопада 2020 р. на законодавчому рівні закріпив єдину організаційно-правову форму — сільськогосподарський кооператив, принципи утворення і діяльності сільськогосподарських кооперативів, які відповідають загальноновизнаним принципам кооперації Міжнародного кооперативного альянсу [10].

Вплив законодавчих змін на формування та розвиток сільськогосподарських кооперативів, зокрема на їх кількісний показник, можна буде оцінити після перереєстрації їх та подальшого функціонування.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Історія кооперативного руху демонструє його еволюційний розвиток через поєднання впливу кооперативної ідеї та ідеології в різних співвідношеннях відповідно історичної ситуації. Створення кооперативних структур відбувалося за моделями "знизу" — за ініціативою селян і "зверху" — за сприяння держави.

Інституціональна зрілість кооперативного сектору України значно менша порівняно з зарубіжною. В аспекті еволюційного розвитку кооперація в Україні продовжує залишатися на етапі формування.

Реалізація кооперативної ідеї і дотепер має багато перешкод та потребує першочергово, як показує історичний досвід, дотримання кооперативних принципів, невтручання держави в кооперативну діяльність, сприяння розвитку співробітництва з Міжнародним кооперативним альянсом.

Дослідження тенденцій розвитку кооперативних форм показало, що основними чинниками, стримуючими її розвиток, лишаються: нестабільність соціально-економічних умов функціонування кооперації, непослідовна інформаційна та фінансова державна підтримка, правова неузгодженість інтересів учасників кооперації, нерозуміння переваг й психологічна неготовність та недовіра населення до такого виду підприємництва, відсутність кооперативних лідерів.

Етап становлення сільськогосподарської кооперації розтягнувся в часі і стратегія держави має бути вибудована на поверненні довіри до кооперування, поліпшенню макроекономі-

чних умов господарювання, розширення державних програми підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації із додатковим залученням інших фінансових можливостей не державних фондів. Допомога держави має здійснюватися і в напрямі: дорадчі служби; зрозумілі та прозорі механізми отримання дотацій та компенсацій.

Кооперація може стало розвиватися лише у випадку, якщо стане пріоритетом державної аграрної політики, а найпотужнішим інструментом впливу держави на кооперативні відносини є подальше вдосконалення законодавства та розвиток кооперативної освіти.

Потенціал сільськогосподарської кооперації буде реалізованим, якщо розвиток її буде відбуватися еволюційним шляхом, з дотриманням законів економіки та базових принципів кооперації.

Література:

1. Сергій Лабазюк: Сільськогосподарська кооперація потребує перезавантаження: Agravery.com. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/sergij-labazuk-sogodni-v-ukraini-nemae-zodnogo-uspisnogo-silskogospodarskogo-kooperativu> (дата звернення 29.03.2020).
2. Рудік Н.М. Проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації: макроекономічний аспект. "Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка". Вип. 5. 2021. С. 47—58. URL: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/issue/view/5>
3. Разом до розвитку: чому інвестувати у кооперативи стає надійніше. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/razom-do-rozvitku-comu-investuvati-u-kooperativi-stae-nadijnise>
4. Децентралізація через кооперацію, або як громада замінює державу: Agravery.com. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/decentralizacia-cerez-kooperaciju-abo-ak-gromada-zaminue-derzavu>
5. Малік М.Й. Науково-методичне забезпечення розвитку кооперації в аграрній сфері економіки. Економіка АПК. № 12. 2010. С. 104. URL: http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2010/2010_12/10_12_22.pdf
6. Cobia, David W. Distribution of Net Income // Cooperatives in Agriculture Edited by David Cobia. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, p. 221-242, 1989.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 20.03.2021).

8. Рудік Н.М. Потенціал кооперації як системи соціально-економічних відносин та шляхи його реалізації. *Агросвіт*. 2020. № 7. С. 55—62. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3142&i=6> (дата звернення: 20.04.2021).

9. Аверчев О.В., Аверчева Н.О. Напрями підвищення ефективності використання земельних ресурсів у фермерських господарствах. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 15—22. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4603&i=2>

10. Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію" № 819-IX від 21.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>(дата звернення 25.03.2021).

References:

1. Agravery (2020), "Serhii Labaziuk: Agricultural cooperation requires reloading", available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/sergij-labazuk-sogodni-v-ukraini-nemaє-zodnogo-uspisnogo-silskogospodarskogo-kooperativu> (Accessed 29 March 2020).

2. Rudik, N.M. (2021), "Problems of agricultural cooperation development: macroeconomic aspect", *Tavrijs'kyj naukovyj visnyk. Seriya: Ekonomika*, vol. 5, pp. 47—58, available at: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/issue/view/5> (Accessed 25 March 2021).

3. Agravery (2021), "Together to development: why investing in cooperatives becomes more reliable", available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/razom-do-rozvitku-comu-investuvati-u-kooperativi-stae-nadijnise> (Accessed 25 March 2021).

4. Agravery (2020), "Decentralization through cooperation, or how communities change the country", available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/decentralizacia-cerez-kooperaciuboo-ak-gromada-zaminue-derzavu> (Accessed 29 March 2021).

5. Malik, M.J. (2010), "Scientific and methodological support for the development of cooperation in the agricultural sector of the economy", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 104, available at: http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2010/2010_12/10_12_22.pdf (Accessed 25 March 2021).

6. Cobia, D. W. (1989), "Distribution of Net Income", *Cooperatives in Agriculture*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, USA, pp. 221—242.

7. State Statistics Service of Ukraine (2021), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20 April 2021).

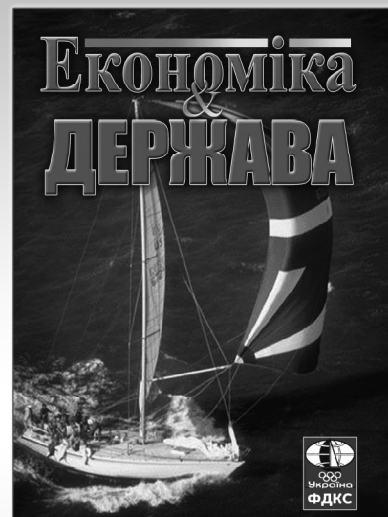
8. Rudik, N. (2020), "Potential of cooperation as a system of social and economic relations and the ways to realize it", *Agrosvit*, vol. 7, pp. 55—62.

9. Averchev, O. and Avercheva, N. (2020), "Directions of the efficiency improvement of land resources use on the farms", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 15—22. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.5.15

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "About agricultural cooperation", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text> (Accessed 25 March 2021).

Стаття надійшла до редакції 05.05.2021 р.

Науково-практичний журнал
«ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

наукове фахове видання України
З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ

(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73